

Op Reis naar Kleur

Tijdens de ontdekkingsstocht in de wereld van kleur trekt de kunstenaar-reiziger door een wereld met talloze facetten die kleuren telkens in een ander licht plaatsen.

Het aantal kleuren alleen al lijkt onmetelijk groot, maar is het dit wel - Zien we de kleuren die er zijn, of zijn er de kleuren die wij zien en benoemen. Ofwel: maken wij de kleuren, of maken de kleuren ons?

Is de wereld van sommige inwoners van Melanesië zoveel minder kleurig dan die van ons, alleen omdat zijn in hun taal maar drie termen hebben om alle kleuren te benoemen; grofweg overeenkomend met "wit", "rood" en "zwart," zoals die ook voorkomen op de schilden van de Asmat in voormalig Nederlands Nieuw Guinea, waar zij staan voor sperma, (menstruatie)bloed en de donkere huid van de Asmat zelf. Zien de Asmat geen groen, geel, of de prachtige kleuren van de paradijsvogel, wiens uitbundig gekleurde veren zij gebruiken voor ceremoniële dracht?

Maakt het relatief geringe aantal termen voor kleuren de kleuren van de wereld minder belangrijk, dan die van de modeontwerper? Die onderscheidt immers een schier eindeloze reeks roden, gelen en blauwen en hun complementaire tegenhangers. Hij heeft zelfs nieuwe kleuren bedacht: brique, taupe, mauve, als uitbreiding op de - ook al bijna talloze - toevoegingen om het scala aan kleuren nog verder te verfijnen.

Hier treffen we de materialisering van kleuren aan, zoals ze gebonden zijn aan dingen, verschijnselen, planten of delen van het menselijk lichaam.

Anke Kuypers laat dat ons duidelijk zien aan de hand van de voorvoegsels van kleuren, terwijl we die ons niet of nauwelijks kunnen voorstellen, zonder dat de kleur zelf aanwezig is. Alleen de zwart-op-witte aanduiding van die voorvoegsels is duidelijk onvoldoende.

Bestaat kleur dan wel zonder zelf zichtbaar aanwezig te zien?. Als we Wittgenstein volgen, dan zou de uitleg van de vraag "Wat is blauw?", het antwoord "Dat is blauw," impliceren terwijl we iets van die kleur aanwijzen.

Geldt dit overal en altijd? Dat is de vraag. De ostentatief aangeduide kleur moet immers wel passen in het culturele raamwerk van de betreffende cultuur. De mens in het voornoemde Nieuw Guinea zou lichtblauw immers als "wit" kenmerken, en donkerblauw als "zwart." De aanduiding "blauw" zou hier niets betekenen.

Voor de natuurkundige is blauw zelfs niet meer dan gereflecteerd licht binnen het zichtbare spectrum, met een golflengte van ongeveer 400nm.

Het object zelf is niet eens gekleurd, het kaatst alleen zon- of kunstlicht op een bepaalde wijze terug. Kleur zou dus schijn en niet wezen zijn; geen intrinsiek onderdeel vormen van het object dat wij zien.

Toch kunnen vorm of object en kleur voor ons onlosmakelijk zijn verbonden. Een groene zon is even ondenkbaar als een blauwe maan, of een lila stoplicht. Terwijl de beide eerste relatie tot de categorie "natural kinds" van Quine horen, is het in de laatste natuurlijk een afgesproken relatie. Stoplichten hebben immers drie kleuren: rood, oranje/geel en groen. Rood staat hier voor "stoppen," want dat hebben we gezamenlijk zo afgesproken. Net zo goed als dat de kleur "groen" in het stoplicht "doorrijden" betekent.

De relatie is symbolisch, net zo goed als dat de letter "o" voor de klank "o" staat. In onze taal staat het woord "zon" voor die vlammeende ster die ons al miljarden jaren verlicht en verwarmd. De relatie tussen het woord en het object is arbitrair. Doch niet in platoonse zin, want vanuit diens perspectief was er een onlosmakelijke band tussen het woord "zon" en het hemellichaam.

Dan is taal natuurlijk geen symbolisch systeem, maar een iconisch-indexicale constellatie van klanken, objecten en fenomenen. Een relatie die is gebaseerd op gelijkenis en traditie.

De symboliek van kleuren is even veelvoudig en arbitrair als er culturen en subculturen zijn. Is in West-Europa rood altijd de kleur van de liefde geweest; in China is dat geel. We maken verschil tussen warme en koele kleuren; de roden ten opzichte van bijvoorbeeld de blauwen, maar dit is grotendeels cultureel bepaald.

Deze schier onoplosbare dilemma's heeft Anke Kuypers doen besluiten een onderzoekingstocht naar kleur te ondernemen, om te proberen vat te krijgen op het wezen van kleur. Daarbij is ze gestuit op de centrale vraag: Als alles rood zou zijn, bestaat rood dan wel?"

Ze komt tot de conclusie dat dit niet zo is, en dat kleuren slechts bestaan bij gratie van weer andere kleuren. Om de dynamische relatie tussen kleuren onderling te presenteren heeft zij talrijke patronen van kleuren met elkaar verweven, zodat zij gezamenlijk weer andere kleuren oproepen en de invloed op elkaar zichtbaar wordt.

Anke Kuypers is op pad gegaan, een ontdekkingsreis in en naar kleur, en zij heeft getuige deze tentoonstelling vele onbekende kusten ontdekt.

Gerard J. van den Broek